

Zmiana własnościowa polskiej gospodarki 1989-2013

Maciej Baltowski, Piotr Kozarzewski

Zmiany własnościowe, które zaszły w polskiej gospodarce w latach 1989-2013, były zasadniczym elementem transformacji ustrojowej. Zmiany te były realizowane jako prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych albo tworzenie nowych prywatnych firm. Autorzy przedstawili historię przemian własnościowych w Polsce, przeanalizowali je i ocenili. Prezentowane zjawiska zostały ukazane w perspektywie porównawczej na tle gospodarek innych krajów, które weszły na ścieżkę transformacji postsocjalistycznej, wraz z analizą polityki prywatyzacyjnej prowadzonej przez kolejne rządy.

Przypadająca w 2014 r. 25. Rocznica rozpoczęcia procesów transformacji ustrojowej i gospodarczej będzie okazją do wielu analiz, ocen i podsumowań. Niniejsza książka z pewnością stanowi ważny głos w debacie o efektach tych procesów.

Książka jest przeznaczona dla pracowników naukowych, doktorantów i studentów uczelni i kierunków ekonomicznych; polityków i pracowników administracji rządowej i samorządowej; publicystów ekonomicznych; analityków gospodarczych.

Spis treści

Wstęp

Rozdział 1. Ramy teoretyczno-metodologiczne

- 1.1. Własność w ujęciach ekonomicznym i prawnym. Prawa własności
  - 1.1.1. Dwa rozumienia własności
  - 1.1.2. Prawa własności i szkoła praw własności
- 1.2. Kategoria własności w ujęciu historycznym
  - 1.2.1. Uwagi wprowadzające
  - 1.2.2. Własność w prawie rzymskim i tradycji chrześcijańskiej
  - 1.2.3. Prawo naturalne versus umowa społeczna
  - 1.2.4. Socjaliści i K. Marks
- 1.3. Własność gospodarcza — podziały i rodzaje
  - 1.3.1. Wyodrębnienie własności gospodarczej
  - 1.3.2. Formy, struktura i typy własności gospodarczej
- 1.4. Zmiana własnościowa w okresie transformacji
  - 1.4.1. Zmiana formy i struktury własności
  - 1.4.2. Zmiana w sferze praw własności
  - 1.4.3. Zróżnicowanie typów własności w okresie transformacji

Rozdział 2. Własność gospodarcza i prawa własności w schyłkowym okresie gospodarki socjalistycznej

- 2.1. Mistyfikacja własności i jej zróżnicowanie w socjalizmie
  - 2.1.1. Doktrynalne korzenie własności socjalistycznej
  - 2.1.2. Indoktrynacja dotycząca zagadnień własności
  - 2.1.3. Kwestie własnościowe w nauce i praktyce prawa
- 2.2. Własność uspołeczniona
  - 2.2.1. Własność państwowa (przedsiębiorstwa państwowe) — uwagi ogólne
  - 2.2.2. Ustawy samorządowe i nowy model relacji państwo–przedsiębiorstwo państwowe

- 2.2.3. Załoga jako współwłaściciel przedsiębiorstwa państwowego — idea samorządności pracowniczej
- 2.2.4. Spółdzielcza własność gospodarcza
- 2.2.5. Własność organizacji społecznych i politycznych
- 2.3. Własność nieuspołeczniona
  - 2.3.1. Uwagi wprowadzające
  - 2.3.2. Prywatne rodzinne gospodarstwa rolne
  - 2.3.3. Prywatne rzemiosło i drobna przedsiębiorczość
  - 2.3.4. Przedsiębiorstwa zagraniczne
  - 2.3.5. Spółki nomenklaturowe
- 2.4. Struktura własnościowa gospodarki PRL-u — ujęcie statystyczne
  - 2.4.1. Uwagi wprowadzające
  - 2.4.2. Dane liczbowe — struktura własnościowa i jej zmiany
- 2.5. Patologie własności socjalistycznej
  - 2.5.1. Patologie własności uspołecznionej
  - 2.5.2. Patologie własności nieuspołecznionej
- 2.6. Podsumowanie

Rozdział 3. Zmiana własnościowa jako element transformacji gospodarczej

- 3.1. Kryzys systemowy schyłkowego okresu socjalizmu
  - 3.1.1. Sytuacja gospodarki polskiej
  - 3.1.2. Sytuacja w innych krajach socjalistycznych
  - 3.1.3. Systemowe przyczyny kryzysu i reakcje obronne
- 3.2. Próby wyjścia z kryzysu systemowego a kwestia własnościowa
  - 3.2.1. Uwagi wprowadzające
  - 3.2.2. Partycypacja pracownicza i idee uwłaszczeniowe
  - 3.2.3. Okrągły Stół i wczesne koncepcje zmian własnościowych
  - 3.2.4. Doświadczenia innych krajów postsocjalistycznych
- 3.3. Zasady transformacji gospodarczej a kwestia własnościowa
  - 3.3.1. Opcje kierunków transformacji a prywatyzacja
  - 3.3.2. Miejsce kwestii własnościowej w przemianach transformacyjnych
- 3.4. Cele zmiany własnościowej
  - 3.4.1. Cele podstawowe
  - 3.4.2. Cele dodatkowe
  - 3.4.3. Cele ukryte
  - 3.4.4. Uwagi końcowe
  - 3.4.5. Doświadczenia innych krajów postsocjalistycznych
- 3.8. Podsumowanie

Rozdział 4. Dylematy wdrażania zmiany własnościowej

- 4.1. Uwagi wprowadzające
- 4.2. Dylematy strukturalne: model docelowy struktury własnościowej
  - 4.2.1. Szczebel makro, czyli zakres prywatyzacji
  - 4.2.2. Szczebel mikro, czyli kształtowanie efektywnych struktur własności
  - 4.2.3. Doświadczenia innych krajów postsocjalistycznych
- 4.3. Ogólne dylematy realizacyjne
  - 4.3.1. Prywatyzacja w wąskim sensie versus prywatyzacja założycielska
  - 4.3.2. Tempo prywatyzacji
  - 4.3.3. Udział i znaczenie kapitału zagranicznego
  - 4.3.4. Rola państwa w inicjowaniu i przeprowadzeniu prywatyzacji w wąskim sensie

- 4.3.5. Doświadczenia innych krajów postsocjalistycznych
- 4.4. Dylematy techniczne (metody i techniki prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych)
  - 4.4.1. Skala wyzwań
  - 4.4.2. Klasyfikacja metod prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych
  - 4.4.3. Dobór technik prywatyzacji
  - 4.4.4. Doświadczenia innych krajów postsocjalistycznych
- 4.5. Podsumowanie

Rozdział 5. Polityka prywatyzacyjna w okresie transformacji

- 5.1. Podstawowe kierunki i etapy ewolucji
- 5.2. Etap pierwszy — tworzenie zrębów prywatyzacji (wrzesień 1989 r. – grudzień 1990 r.)
  - 5.2.1. Tworzenie podstaw prawnych prywatyzacji
  - 5.2.2. Ustawa prywatyzacyjna i jej zawartość
  - 5.2.3. Tworzenie podstaw instytucjonalnych prywatyzacji 171
- 5.3. Etap drugi — prywatyzacja „heroiczna” (styczeń 1991 r. – grudzień 1996 r.)
  - 5.3.1. Okres rządu J.K. Bieleckiego
  - 5.3.2. Okres rządu J. Olszewskiego
  - 5.3.3. Okres rządu H. Suchockiej
  - 5.3.4. Okres rządów koalicji SLD-PSL
- 5.4. Etap trzeci — dojrzała prywatyzacja (styczeń 1997 r. – sierpień 2000 r.)
  - 5.4.1. Ostatni rok rządów koalicji lewicowych
  - 5.4.2. Pierwsze lata rządu J. Buzka
- 5.5. Etap czwarty — prywatyzacyjny regres (wrzesień 2000 r. – listopad 2007 r.)
  - 5.5.1. Ostatni okres rządu J. Buzka
  - 5.5.2. Rządy koalicji lewicowych .
  - 5.5.3 Rządy koalicji PiS-Samoobrona-LPR
- 5.6. Etap piąty — prywatyzacja w cieniu etatyzmu (od grudnia 2007 r.)
  - 5.6.1. Uwagi wprowadzające
  - 5.6.2. Pierwszy rząd D. Tuska
  - 5.6.3. Drugi rząd D. Tuska
- 5.7. Ewolucja polityki prywatyzacyjnej w krajach postsocjalistycznych
  - 5.7.1. Meandry polityki prywatyzacyjnej
  - 5.7.2. Zasady polityki prywatyzacyjnej i właścicielskiej
  - 5.7.3. Rola czynników zewnętrznych
- 5.8. Podsumowanie

Rozdział 6. Szczególne elementy polskiej zmiany własnościowej

- 6.1. Uwagi wprowadzające
- 6.2. Prywatyzacja pracownicza
  - 6.2.1. Ogólna charakterystyka
  - 6.2.2. Cele i zasięg prywatyzacji pracowniczej
  - 6.2.3. Ewolucja podejść do prywatyzacji pracowniczej
  - 6.2.4. Poprywatyzacyjne losy spółek leasingujących
  - 6.2.5. Próba reaktywacji
  - 6.2.6. Wnioski
  - 6.2.7. Porównania międzynarodowe
- 6.3. Program Narodowych Funduszy Inwestycyjnych
  - 6.3.1. Trudne początki
  - 6.3.2. Etapy realizacji programu .
  - 6.3.3. Wtórne zmiany własnościowe

- 6.3.4. Wnioski
- 6.3.5. Porównania międzynarodowe
- 6.4. Prywatyzacja z udziałem kapitału zagranicznego
  - 6.4.1. Uwagi wprowadzające
  - 6.4.2. Dynamika prywatyzacji z udziałem inwestycji zagranicznych
  - 6.4.3. Zobowiązania inwestorów i ich realizacja
  - 6.4.4. Tożsamość i strategie inwestorów zagranicznych
  - 6.4.5. Przypadek PAEF
  - 6.4.6. Cechy przedsiębiorstw prywatyzowanych z udziałem kapitału zagranicznego
  - 6.4.7. Porównania międzynarodowe
- 6.5. Reprywatyzacja — niespełniona szansa
  - 6.5.1. Uwagi wprowadzające
  - 6.5.2. Niepowodzenie głównego nurtu reprywatyzacji
  - 6.5.3. Próba rozwiązania lokalnego: reprywatyzacja w Warszawie
  - 6.5.4. Inne obszary reprywatyzacji
  - 6.5.5. Wnioski
  - 6.5.6. Doświadczenia innych krajów postsocjalistycznych
- 6.6. Podsumowanie

Rozdział 7. Prywatna przedsiębiorczość jako czynnik zmiany własnościowej

- 7.1. Uwagi wprowadzające
- 7.2. Postsocjalistyczne przedsiębiorstwa prywatne
- 7.3. Ustawa o działalności gospodarczej i rozwój nowej przedsiębiorczości
- 7.4. Zagraniczne greenfieldy
- 7.5. Rozwój nowych prywatnych przedsiębiorstw w początkowym okresie transformacji
  - 7.5.1. Rozwój prywatnej przedsiębiorczości w latach 1989–1992
  - 7.5.2. Zmiany własnościowe w handlu. „Mała” prywatyzacja
- 7.6. Dalszy rozwój sektora przedsiębiorstw prywatnych
  - 7.6.1. Uwagi wprowadzające
  - 7.6.2. Wybrane dane statystyczne
- 7.7. Podsumowanie

Rozdział 8. Własność publiczna — ewolucja w okresie przemian transformacyjnych

- 8.1. Uwagi wprowadzające
- 8.2. Definicja, wyodrębnienie i rodzaje własności publicznej
  - 8.2.1. Podstawowe definicje
  - 8.2.2. Podział PSP według wielkości udziałów państwa
  - 8.2.3. Podział PSP według rodzaju państwowego właściciela
  - 8.2.4. Udział własności publicznej w gospodarce
- 8.3. Polityka właścicielska w okresie transformacji
  - 8.3.1. Uwagi wprowadzające
  - 8.3.2. Rys historyczny
  - 8.3.3. Polityka właścicielska państwa po kryzysie finansowym lat 2008–2009
- 8.4. Państwo-właściciel — problemy i patologie
  - 8.4.1. Wynagradzanie państwowych menedżerów i ustawa kominowa
  - 8.4.2. Niedokończona prywatyzacja
  - 8.4.3. Aktywność właścicielska państwa
  - 8.4.4. Kapitalizm polityczny w drugą stronę .
  - 8.4.5. PSP w innych krajach — bagaż historii i porównania międzynarodowe
- 8.5. Podsumowanie

Rozdział 9. Efekty i konsekwencje zmiany własnościowej

9.1. Uwagi wprowadzające

9.2. Zmiana struktury własnościowej polskiej gospodarki w okresie transformacji

9.2.1. Uwagi metodologiczne

9.2.2. Generalne zmiany struktury własnościowej gospodarki

9.2.3. Dane dotyczące najważniejszych działów gospodarki

9.2.4. Zmiany struktury własnościowej zbioru największych polskich przedsiębiorstw

9.3. Realizacja celów prywatyzacji

9.3.1. Cele podstawowe

9.3.2. Cele dodatkowe

9.3.3. Cele ukryte

9.4. Efekty i konsekwencje zmiany własnościowej w innych krajach postsocjalistycznych

9.4.1. Realizacja celów podstawowych

9.4.2. Realizacja celów dodatkowych

9.4.3. Realizacja celów ukrytych

Bibliografia

Indeks nazwisk